

17.12.2018

EOAK/6232/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Kaija Tanttinen-Laakkonen

KUOLINTODISTUKSEN VIIPYMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli edesmenneen puolisonsa oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen asiakirjojen viipymistä. Kantelijan mukaan hänen puolisonsa kuoli yllättäen kotona 22.3.2017. Kantelija ei ollut vielä lokakuuhun 2017 mennessä saanut pyynnöstään huolimatta kuolintodistusta.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) antoi 30.11.2017 lausunnon, johon liittyi oikeuslääkäri A:n 21.11.2017 antama selvitys.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Suomen perustuslaki

Perustuslain 109 §:n mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytyksiä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Hallintolaki ja valtion virkamieslaki

Hallintolain (434/2003) 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytyksiä.

Valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:ssä todetaan, että virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksittä.

Laki ja asetus kuolemansyyn selvittämisestä

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 7 §:n 1 momentin mukaan poliisin on kuolemansyyn selvittämiseksi suoritettavatutkinta, 1) kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai kun vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa; 2) kun kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide tahi kun on aihetta epäillä kuolemanjohtuneen jostakin sellaisesta syystä; tai 3) kun kuolema muuten on tapahtunut yllättävästi.

Lain 10 §:n mukaan määräyksen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta antaa poliisilaitoksen tai keskusrikospoliisin päällikkö tai heidän määräämänsä muu päällystöön kuuluva poliisimies, asianomainen syyttäjäviranomainen, tuomioistuin tai Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lain 15 §:n 1 momentin mukaan kuolemansyyn selvittämistä koskevat asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Säännöksen 2 momentin 3 kohdan mukaan kuolemansyyn selvittämistä koskeviin asiakirjoihin sisältyviä tietoja saa 1 momentin estämättä antaa vainajan lähiomaiselle ai muulle hänen läheiselleen.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen (948/1973, asetus) 11 §:n mukaan oikeuslääketieteelliset ruumiinavaukset suorittaa ensisijaisesti oikeuslääkäri. Oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia voi suorittaa myös lääkäri, jolla on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä koulutus tehtävään (1 mom.). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja lääkärikoulutusta antavan yliopiston kesken voidaan sopia siitä, että yliopisto tekee oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia (2 mom.).

Avauksen suorittajan on asetuksen 15 §:n mukaan annettava kuolemansyystä ja kuolemanluokasta perusteltu lausunto.

Asetuksen 16 §:n 2 momentin mukaan avauksen suorittajan on ensi tilassa tutkimusten valmistuttua lähetettävä oikeaksi todistamansa jäljennös avauspöytäkirjasta ja -lausunnosta avausmääräyksen antajalle.

Selvitettyään kuolemansyyn lääkärin on asetuksen 19 §:n 1 momentin mukaan laadittava kuolintodistus. Säännöksen 4 momentin mukaan asianomaisen lääkärin on viipymättä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluessa kuoleman toteamisesta, lähetettävä kuolintodistus Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Laitoksen on asetuksen 22 §:n 3 momentin mukaan valvottava, että kuolintodistukset annetaan ja lähetetään asetuksen säännösten mukaisesti.

3.2 Asiassa saatu selvitys

Oikeuslääkäri A:n 21.11.2017 antaman selvityksen mukaan kyseiseen tapaukseen liittyivät oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen lisäksi tavanomaiset lisätutkimukset eli mikroskooppinen, oikeuskemiallinen ja biokemiallinen tutkimus. Lisätutkimusten vuoksi kuolemansyyn selvitys ei valmistunut välittömästi ruumiinavauksen yhteydessä. A toteaa, että nyt kuolemansyyn selvitykseen liittyneet lisätutkimukset on tehty, ja kuolemansyyn selvitys on jo valmistunut.

Selvityksestä ilmenee, että oikeuslääkäri A joutui äkillisen henkilöstövajauksen vuoksi tekemään vuoden 2017 kevään jälkeen huomattavasti aikaisempia vuosia suuremman määrän oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia. Tämä puolestaan johti lausuntoviiveiden pidentymiseen.

THL toteaa, että kantelijan puolison kuolinsyyasiakirjojen valmistuminen viivästyi useita kuukausia. Tämä johtui oikeuslääkäri A:n tekemästä suuresta määrästä ruumiinavauksia. Tämä taas aiheutui Helsingin toimipisteen muiden oikeuslääkäreiden poissaoloista, kuten eläköitymisestä, vanhempainvapaista, muista poissaoloista ja muista työtehtävistä sekä yhden oikeuslääkärin irtisanoutumisesta.

THL toteaa, että oikeuslääkinnän Helsingin toimipisteen ruumiinavaustoimintaa on alettu suunnitella järjestelmällisemmin ja mahdollisuuksien mukaan on myös pyydetty muiden toimipisteiden oikeuslääkäreitä tekemään ruumiinavauksia Helsinkiin.

3.3 Kannanotto

Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on katsottu, että organisaatioon ja resursseihin liittyvillä seikoilla ei lähtökohtaisesti voida pätevästi perustella poikkeamista siitä, mitä perustuslain 21 §:n säännös edellyttää asian viivytyksettömältä käsittelyltä.

Asiakirjoista käytettävissä olevan selvityksen perusteella totean, että kantelijan puolison oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatiminen ylitti kohtuuttomasti kuolemansyyn selvittämisestä annetussa asetuksessa säädetyn määräajan. Katson, että viivästykselle ei ole esitetty perustuslain 21 §:n kannalta hyväksyttäviä syitä.

Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen tavoitteena on ihmisten oikeusturvan ja kuolemansyyn oikeellisuuden varmistaminen. Tämän vuoksi on tärkeää, että oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiakirjat laaditaan viivytyksettä.

Viiveet oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatimisessa ovat olleet esillä oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa jo aikaisemminkin. Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen kiinnitti jo 9.9.2010 sosiaali- ja terveysministeriön huomiota tilanteeseen ja korostanut sitä, että THL:lla on oltava riittävät voimavarat sille kuuluvan lakisääteisen tehtävän hoitamiseen (dnro 3138/2/10). Ministeriö asetti 6.11.2015 kuolemansyyn selvittämisen ja oikeuslääkinnän kustannusten työryhmän, jonka toimikausi oli 6.11.2015–31.12.2017.

Oikeusasiamiehen kansliaan on edelleen saapunut kanteluita oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatimisen viivästyisestä. Oikeusasiamies Jääskeläinen totesi 4.1.2017 erääseen kanteluun antamassaan päätöksessä (EOAK/1841/2016), että THL:n tulisi jo ennen työryhmän pitkän toimikauden päättymistä harkita, minkälaisin esimerkiksi oikeuslääkäreiden työn organisointiin ja työskentelytapoihin liittyvin THL:n toimenpitein kuolemansyyn selvittämisen tila olisi saavutettavissa lain mukaiseksi.

Ministeriö on päätöksellään 22.12.2017 jatkanut edellä mainitun työryhmän toimikautta ajalle 1.1.2018–30.4.2019. Mielestäni THL:n tulee jo ennen työryhmän jatkettun toimikauden päättymistä arvioida minkälaisiin toimenpiteisiin sen tulisi ryhtyä, jotta oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen tila saadaan lain mukaiseksi mahdollisimman nopeasti.

4 TOIMENPITEET

Saatan oikeuslääkäri A:n tietoon edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen kantelijan puolison oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatimisen viivästyisestä. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös THL:lle. Kiinnitän laitoksen huomiota sen velvollisuuteen huolehtia siitä, että oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiakirjat laaditaan viivytyksettä ja asetuksen säännöksiä noudattaen. Pyydän THL:ta ilmoittamaan minulle viimeistään 1.3.2019, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt asiassa.